

Bůh jako umělec

Texty na tento týden

Iz 64,5–8; Ž 51,12; Žd 8,1–5; Ř 11,33–36; Ž 51,3–9

Základní verš

Žádal jsem Hospodina o jediné, po tom jsem toužit nikdy nepřestal: Abych směl zůstat v jeho domě po všechny dny svého života, abych se kochal v Hospodinově kráse a v jeho chrámě jej hledal. (Ž 27,4; B21)

Hlavní myšlenka

Bůh jako umělec? Co to znamená? A jaký význam to má pro nás?

Dosud jsme hovořili o různých pohledech na Boha: o Trojici, Boží svatosti, Bohu jako Spasiteli či Zákonodárci. V Bibli jsou však i takové pohledy na Boha, kterým často nevěnujeme žádnou pozornost. Jedním z nich je obraz Boha jako umělce.

Lidé častokrát tvrdí, že je umění nezajímá. Mnoho křesťanů ví o umění jen velmi málo. Možná vědí, co se jim líbí, ale toto zjištění nepřesahuje běžné poznání sama sebe. Jiní vědí, že umění existuje, ale nepřikládají mu žádnou hodnotu nebo význam. Křesťanství se k umění často stavělo lhostejně. Byly i časy, kdy bylo umění prohlášeno za špatné a hříšné. Jindy se zase stalo sekulárním „náboženstvím“ a mělo své oddané následovníky. Existuje spousta křesťanských spisovatelů, ale jen málokterí z nich se snažili o spojení konceptu krásy s křesťanskou věroukou.

„Krása je pravda, pravda je krása,“ napsal básník John Keats. Bůh je skutečně Pravda a Pravda je překrásná. Samotné stvoření svědčí o tom, že Bůh je umělec a miluje vše krásné.

Bůh jako hrnčír

Stvoř mi, Bože, čisté srdce, obnov v mém nitru pevného ducha.

(Ž 51,12)

⁵Jako nečistí jsme byli všichni, všechna naše spravedlnost jako poskvrněný šat. Uvadli jsme všichni jako listí, naše nepravosti nás unášely jako vítr. ⁶Nebylo nikoho, kdo by vzýval tvé jméno, kdo by proctil a pevně se tě chopil, neboť jsi před námi ukryl svou tvář a nechal nás zmitat se pod mocí naší nepravosti. ⁷Ale nyní, Hospodine, tys náš Otec! My jsme hlína, tys náš tvůrce, a my všichni jsme dílo tvých rukou.

(Iz 64,5-7)

Osobní studium

Bible mluví o Božím tvůrčím činu již na svých prvních stránkách. O jeho dovednosti pracovat s hlinou čtete v Gn 1,26.27.31; 2,7.

Když byl stvořen svět, Bůh stvořil první lidské bytosti z „prachu země“. Hebrejské slovo, jež v překladu znamená „člověk“ (hebrejsky adam), úzce souvisí se slovem pro „zem“ (hebrejsky adamah). Toto lingvistické spojení zdůrazňuje nejen to, že člověk je vzat se země, „je prach a v prach se obrátí“, ale i Boží schopnost tvořit jako „hrnčír“. Vytvořil nás z prachu země. Je těžké představit si, jak lidé s krví, kostmi, svaly, kůží, nervy a všemi ostatními jedinečnými součástmi lidské bytosti mohli být utvořeni z prachu. Náš život je zážrak, který přesahuje lidské chápání.

Představa Boha jako hrnčíře není dokonalá. Bůh sice použil pro naše stvoření hlínu (prach země), avšak který hrnčír dokáže vzít hlínu a proměnit ji v živou, dýchající bytost? Ani ostatní obrazy, kterými se snažíme vystihnout Boží dílo a jeho moc, nejsou dostatečným vyjádřením jeho úžasných tvůrčích schopností.

V textech Jr 18,3–10, Iz 64,5–8 a Ž 51,12 je Bůh vykreslen jako tvůrce, jako hrnčír. Zároveň v tomto obrazu nacházíme popis naší bezmocnosti a neschopnosti. Jsme v jistém smyslu hlinou v ruce hrnčíře. Hrnčír, a ne hlína, má kontrolu nad tím, co se bude dít.

Bůh nás proměňuje ke svému obrazu. Neustále se stará o své stvoření. Touží v nás vytvořit něco krásného. Stačí se mu jen podřídit, zemřít sobě, spolupracovat s Hospodinem, který nás chce obnovit do původní krásy v duchovní i morální oblasti. Vnější vzhled může být krásný, ale vnitřní krása je to, na čem záleží.

Aplikace

Ruský spisovatel Fjodor Michajlovič Dostojevskij ve svém románu *Idiot* vylíčil postavu ušlechtilého, charakterního a vnitřně pěkného člověka, který měl „překrásnou duši“. Jaká je tvoje představa „překrásné duše“? Které tvé vlastnosti a myšlenky se s tímto ideálem shodují? Které tvé vlastnosti takovému ideálu odporují?

Bůh jako architekt

¹Hospodin promluvil k Mojžíšovi: ²„Mluv k synům Izraele, ať pro mne vyberou oběť pozdvihování. Vyberete oběť pozdvihování pro mne od každého, kdo ji ze srdce dobrovolně odevzdá. ³Toto bude oběť pozdvihování, kterou od nich vyberete: zlato, stříbro a měď; ⁴látka purpurově fialová, nachová a karminová, jemné plátno a kozí srst; ⁵načerveno zbarvené beraní kůže, tachaší kůže a akáciové dřevo; ⁶olej na svícení, balzámy na olej k pomazání a na kadidlo z vonných látek; ⁷karneolové drahokamy a kameny pro zasazení do nárameníku a náprsníku. ⁸Ať mi udělají svatyni a já budu bydlet uprostřed nich. ⁹Uděláte všechno přesně podle toho, co ti ukazují jako vzor svatého příbytku i vzor všech bohoslužebných předmětů.“

(Ex 25,1–9)

Osobní studium

Poté, co Bůh mocným způsobem vysvobodil Izraelce z egyptského otroctví, přivedl je k hoře Sínaj. Tam s nimi vytvořil posvátný smluvní svazek. V instrukcích, které jim dal, bylo pamatováno i na estetické působení svatyně.

První polovina knihy Exodus detailně popisuje zázračné vysvobození Izraelců z egyptského zajetí. Druhá polovina knihy se zabývá otázkou krásy. Po Božích nařízeních z Ex 25,1–9 následuje Ex 25,10–31,11. Bůh zde popisuje svatyni, její nábytek a kněžská roucha. Od Ex 35,1 až do konce knihy (Ex 40,38) je zaznamenán Boží detailní popis svatyně spolu s činnostmi, které se v ní mají provádět. Tento záznam zahrnuje podrobné detaily umělecké práce.

Mnohé křesťany tento detailní popis nijak neoslovuje. Ale Bohu dělalo radost nejen jednat o krásě svého příbytku s těmito osvobozenými otroky, ale také ji zahrnout do Bible.

V prvních pěti knihách Bible je téměř padesát kapitol, které zaznamenávají Boží nařízení o krásě svatyně. Bůh neurčuje pouze její architektonické ztvárnění, ale přidává také detailní popis nábytku. Je velmi důležité, že na hoře Sínaj Bůh Izraelcům nepředal pouze deset přikázání, ale také zvláštní nařízení o tom, jak vybudovat nádherný prostor, svatyni, k jejímuž vytvoření bylo třeba téměř všech uměleckých dovedností.

Bůh byl architektem celé svatyně a inspiroval umělce dokonce i v tom, jak utvořit detaily ozdob. Nic nebylo ponecháno na lidské představivosti. O plánech a následném budování svatyně se v pěti knihách Mojžíšových pojednává víc než o jakémkoli jiném tématu.

Pokud byla pozemská svatyně pouze stínem nebeské svatyně, jen těžko si můžeme představit krásu skutečné svatyně, kterou utvořil samotný Bůh.

Aplikace

Podle čeho byla vybudována pozemská svatyně? Co nám to říká o Boží lásce ke krásě? (Ex 25,9; Žd 8,1–5) Proč bylo podle tebe důležité, aby byla svatyně tak nádherná? Je to proto, aby měli lidé větší respekt před Boží velebností? Nebo aby pocítili potřebu Boha? Jak nám může lepší pochopení krásy svatyně pomoci pochopit povahu Boha na rozdíl od naší pozemskosti a hříšnosti?

Bůh jako hudebník

²Shromáždil /král David/ všechny izraelské velitele, kněze a lévijce. ³Lévijci byli sečteni od třicetiletých výše; seznam jednotlivců činil třicet osm tisíc mužů. ⁴Z nich bylo čtyřiaadvacet tisíc pověřeno dohledem nad dílem domu Hospodinova, šest tisíc bylo správců a soudci, ⁵čtyři tisíce vrátnými a čtyři tisíce oslavovaly Hospodina na nástroje, které dal k oslavování Hospodina udělat.

(1Pa 23,2–5)

Osobní studium

Pokus se představit si tuto scénu. Čtyři tisíce lidí zpívá a hraje na hudební nástroje k Boží slávě! Musela to být úchvatná bohoslužba. Boží umělecké sklony nejsou omezeny pouze na architekturu. V Bibli najdeme, že kromě architektury byla Bohem inspirována i liturgie. Bůh miluje hudbu.

Král David ve svých posledních slovech popisuje, jak vznikaly písně, které skládal. Bible jej označuje za „líbezného pěvce izraelských žalmů“ (2S 23,1). David říká: „Hospodinův duch skrze mne mluvil, na mém jazyku byla řeč jeho“ (2S 23,2). To byl způsob, jakým tvořil žalmy – Boží Duch působil v jeho nitru. David si byl jistý tím, že ho při skládání písní inspiroval Hospodin. Neznamená to, že Bůh vlastnoručně napsal hudbu a slova. Znamená to, že Bohu záleželo na tom, jaká hudba se bude hrát. Pokud by mu na tom nezáleželo, proč by ji pak inspiroval?

V 2Pa 29,25.26 čteme, že se král Chizkijáš podířil příkazům krále Davida, proroka Nátana a Gáda, kteří zprostředkovali Boží nařízení vztahující se k hudbě: „Postavil v Hospodinově domě lévijce s cymbály, harfami a citerami. ... I stáli lévijci s Davidovými nástroji a kněží s trubkami.“ Jde o další důkaz toho, že si Hospodin přeje, aby ho lidé oslavovali hudbou.

Ve Starém zákoně je hudba vždy součástí služby ve svatyni. Představte si například atmosféru při bohoslužbě popisované v 1Pa 23,5. Čtyři tisíce nástrojů! Ať už tato hudba zněla jakkoli, určitě muselo jít o velkolepou událost!

Můžeme argumentovat tím, že estetická dimenze se dá v posvátné bohoslužbě očekávat a že v dějinách lidstva měly tento prvek ve své bohoslužbě všechny národy. Avšak pouze Izrael trval na tom, že Bůh inspiroval průběh bohoslužby včetně vnější architektury, zařízení, kněžských rouch a liturgie. Každý, kdo popírá estetický rozměr bohoslužby nebo si myslí, že být umělcem není pro křesťana vhodné zaměstnání, činí tak v rozporu s Písmem.

Aplikace

Ačkoli se nám nedochovala hudba, která byla součástí svatyně bohoslužby, musela jistě znít nádherně a povznášela duši k Bohu. Jakou roli hraje hudba v naší církvi v současnosti? Jak si můžeme být jisti, že splňuje stejnou funkci – tedy že pozvedá naše duše k Hospodinu?

Poznámky

Bůh jako inspirátor

³³Ta hloubka Božího bohatství, jeho moudrosti a vědění! Jak nevyzpytatelné jsou jeho soudy, jak nepopsatelné jeho cesty! Vždyt: ³⁴„Kdo poznal Hospodinovu mysl? Kdo mu kdy v něčem poradil?“ ³⁵„Kdo mu co dal jako první, aby mu za to Bůh zaplatil?“ ³⁶Všechno je z něj, skrze něj a pro něj! Jemu buď sláva navěky! Amen.

(Ř 11,33–36; B21)

Osobní studium

Teologové často žasnou nad neuvěřitelnou nádherou Bible. Mnoho univerzit má kurzy, které se věnují umělecké hodnotě Bible. Studují Bibli ne proto, že je Božím slovem, ale prostě pro její uměleckou krásu.

Jako křesťané se můžeme nejen těšit z literární krásy Písma, ale i z toho, že nám zprostředkovává Boží zjevení. Bůh inspiroval autory, aby napsali slova, pomocí kterých Bůh zjevuje pravdu o sobě. Toto zjevení nám pomáhá pochopit i umělecká krásu příběhů a poezie, které byly napsány pod vlivem Božího Ducha (prostřednictvím slov Božích proroků).

Například apoštol Pavel ve svých teologických rozpravách pravidelně ozvláštňuje svou teologii používáním literárních prostředků. Podívejme se třeba na prvních jedenáct kapitol Listu Římanům, ve kterých Pavel přináší shrnutí evangelií, a všimněte si různých témat, jež spojuje dohromady.

Pak se soustřeďte na dnešní text (Ř 11,33–36), který je jakýmsi vyústěním všeho, co apoštol dosud napsal. Podobně jako turista, který se dostal na vrchol vysoké hory, apoštol se podíval na panorama historie spasení a začal chválit Boha. Dříve než začne mluvit o praktických dopadech spasení, oslavuje Boha. Pavel používá tuto literární strukturu ve svých listech několikrát.

Kniha Zjevení je také naplněna nádhernou mozaikou literárních prostředků, pomocí kterých Bůh představuje dějiny spasení. Většinu této knihy tvoří citáty ze Starého zákona či narážky na něj. Čtenář v ní spatřuje neuvěřitelnou spleť slov, frází a témat, které pocházejí od různých biblických pisatelů, ale nyní jsou zkombinovány tak, že vytvářejí zcela jiný obraz. Poslední kniha Bible je svým stylem velmi odlišná od stylu, který používá Pavel a pisatelé evangelií. Zjevení nás ohromuje neuvěřitelnou estetickou krásou pečlivě utvořené struktury postavené na sedmi scénách nebeské svatyně. Každá z nich nám otevírá hlubší přístup do „nebeských síní“.

Kniha Zjevení přináší z literárního pohledu velký estetický zážitek. Ježíš mohl Janovi poskytnout historicky přesný záznam, který by zprostředkoval dějiny spasení. Místo toho mu ukázal neuvěřitelně barvitý obraz velkého sporu mezi Kristem a satanem, který je rozšířením popisu posledních událostí z proctví Daniela a Ezechiela.

Aplikace

Představ si, že bys četl Bibli jen jako krásnou literaturu. Pod tímto zorným úhlem bys však zcela ztratil důvod, pro který byla napsána. Je možné mít pravdu přímo před očima a přitom ji vůbec nevidět?

Bůh jako sochař

³Smiluj se nade mnou, Bože, pro milosrdenství svoje, pro své velké slitování zahlad' moje nevěrnosti, ⁴moji nepravost smyj ze mne dokonale, očist' mě od mého hříchu! ⁵Doznávám se ke svým nevěrnostem, svůj hřích mám před sebou stále. ⁶Proti tobě samému jsem zhrěšil, spáchal jsem, co je zlé ve tvých očích. ... ⁷Ano, zrodil jsem se v nepravosti, v hříchu mě počala matka. ⁸Ano, v opravdovosti máš zalíbení, dáváš mi poznávat tajuplnou moudrost. ⁹Zbav mě hříchu, očist' zypodem a budu čistý, umyj mě, budu bělejší nad sníh.

(Ž 51,3–9)

³¹„Šimone, Šimone, hle, satan si vyžádal, aby vás směl tříbit jako pšenici. ³²Já jsem však za tebe prosil, aby tvá víra neselhala; a ty, až se obrátíš, bud' posilou svým bratřím.“

(L 22,31.32)

Osobní studium

Bůh je také sochařem, ale není zaměřen na utváření soch z mramoru. Namísto toho vytesává naše charaktery. Vezme hříšnou lidskou bytost a opracovává ji, otesává, dokud člověk neodráží cosi z nebeské slávy. Bůh nám dává dostatečné důkazy o této dovednosti. V Bibli najdeme záznamy o tom, že Bůh trpělivě pracuje s lidmi, které bychom mohli pokládat za nezajímavé a nehodné, a mění je v nádherné osobnosti.

Mnohé postavy Bible potřebovaly takovéto duchovní „sochaření“. Bůh vykonal obrovské změny například v životě Jáкова (Gn 32,22–30), Davida (Ž 51), Petra (L 22,31.32) či Pavla (Sk 9,1–22). Dalším příkladem je Marie Magdalská. „Na Marii se lidé dívali jako na velkou hřišnici. Kristus však znal okolnosti, které ovlivňovaly její život. ... Pozvedl ji z jejího zoufalého stavu. Marie slyšela, jak sedmkrát vyčínil démonům, kteří ji ovládali, i to, jak usilovně za ni prosil Otce. Pochopila, jak hrozný je hřích vedle Ježíšovy neposkvrněné čistoty, a v jeho síle zvítězila. ... Padlá žena, jejíž mysl ovládali démoni, byla přivedena ke Spasiteli. Směla s ním být ve velmi úzkém společenství a sloužit mu. Marie seděla u jeho nohou a učila se od něho. Vylila mu na hlavu vzácný olej a slzami smáčela nohy. Stála u kříže a doprovázela jej při pohřbu. Byla první, kdo přišel k hrobu po jeho vzkříšení, a jako první zvěstovala, že Spasitel vstal z mrtvých.“ (TV 359.360)

Dějiny spasení jsou plné Božího jednání, obnovování obrazu Boha v padlých mužích a ženách. Evangelium nepřináší jen jakési kosmetické změny. Mění podstatu člověka, buduje jeho vnitřní krásu, dává mu moc. Evangelium Ježíše Krista člověka mění v celé jeho celistvosti a úplnosti. Skutečná obnova je výsledkem vnitřní dynamické práce, božské kreativity, která obnovuje krásu v životě poznamenaném pádem do hříchu.

Aplikace

Sochařství vyžaduje otesávání, vyplňování štěrbin a někdy i lámání částí. Které oblasti tvého života potřebují více sochařské práce? Kolik odporu kladeš v tomto někdy i bolestivém procesu?

Podněty k zamyšlení

„Kéž by srdce každého jednotlivce prožilo proměňující Boží moc. Pak teprve užasneme, jak hluboce působí Boží Duch. Samotné odpuštění hříchů není jediným výsledkem Ježíšovy smrti. Nekonečnou obět přinesl nejen proto, aby nám mohly být odpuštěny hříchy, ale i proto, aby mohla být obnovena lidská přirozenost, aby mohla být opět krásná, povýšena z ruin a připravena k prožívání Boží přítomnosti.“ (Ellen G. Whiteová, MSS, svazek 6, str. 11)

„Malíř se vytrvale snaží co nejvěrněji zachytit na plátno obraz svého modelu. Sochař se snaží věrně zachytit podobu, podle níž utváří svou sochu. Podobně by se i rodiče měli snažit vytvarovat, vyleštit a zušlechtit své děti podle vzoru, který mají v Ježíši Kristu. Podobně jako se umělec snaží studovat, pracovat a plánovat, aby byly výsledky jeho práce co nejdokonalejší, i rodiče mají využívat čas strávený výchovou svých dětí tak, aby je připravili na užitečný život a nachystali pro Boží věčné království. Práce umělce je malá a nedůležitá ve srovnání s úlohou rodiče. Umělec se zabývá neživou hmotou, z níž utváří krásu, ale rodič se zabývá lidskou bytostí, jejíž život může být utvořen dobře nebo špatně, k pozhelnání nebo prokletí, pro cestu do temnoty nebo na věčný život v budoucím bezhříšném světě.“ (Ellen G. Whiteová, Child Guidance, str. 476.477)

Otázky k rozhovoru

1. *Měli jste příležitost rozvinout některou ze svých uměleckých dovedností? Poté, co jste utvořili něco nádherného, mysleli jste na to, že tento čin „stvoření“ něčeho nového je jedním ze způsobů, kterými můžete odrážet obraz Boha?*
2. *Uvažujte společně o stvořeném světě, o přírodě (ačkoli je poznamenána hříchem). V čem svědčí nejen o Boží stvořitelské moci, ale i o jeho umělecké dovednosti a lásce ke krásě? Co z přírody pokládáte za skutečně nádherné?*
3. *Jak jsme řekli v úvodu, křesťané měli mnohdy k umění určité výhrady. Jaký mohli mít pro to důvod? V čem spočívají nástrahy umění? Jak můžeme použít naše umělecké dary takovým způsobem, který oslavuje Boha a jeho království?*

Shrnutí

Boží zručnost jako umělce byla podceněna. Bohem stvořený svět je často vyzdvihován, ale projevy jeho uměleckých schopností sahají mnohem dál. Bůh touží, aby křesťané byli zdrojem krásy na této hříchem poznamenané a umírající planetě.

Poznámky